

Istotna zmiana proporcji ilościowej pomiędzy pokoleniami krajów europejskich, w tym szczególnie pomiędzy generacją osób pracujących i generacją emerytów, każe postawić zasadnicze pytanie, jak dzielony między te pokolenia jest szeroko rozumiany dobrobyt oraz z czego wynika taka, a nie inna proporcja tego podziału. Idąc dalej, czy można poszukiwać lepszych rozwiązań w zakresie sprawiedliwego w sensie międzypokoleniowym podziału dobrobytu lub sprzyjających mu instrumentów polityki społeczno-gospodarczej państwa?

Szeroko rozumianym problemem badawczym podjętym w planowanym projekcie jest relacja międzypokoleniowa w ujęciu społeczno-ekonomicznym oraz jej uwarunkowania w dobie starzejących się i często kurczących populacji krajów Europy. Wychodząc od definicji systemu emerytalnego w skali makroekonomicznej, zgodnie z którą jest on narzędziem podziału bieżącego PKB między pokolenie osób pracujących i pokolenie emerytów (por. Góra 2003, Barr i Diamond 2006), należy dostrzec, że podział ten przekłada się w znacznym stopniu na podział pomiędzy wynagrodzenie czynników produkcji (praca pokolenia osób aktywnych zawodowo) oraz konsumpcję pokolenia osób w wieku poprodukcyjnym (emerytów). Ten uproszczony model warto uzupełnić o trzecie pokolenie – dzieci i młodzież, i związaną z nimi inwestycję w kapitał ludzki poprzez proces edukacji. Dodatkowo, pokolenie aktywne zawodowo buduje swój kapitał emerytalny poprzez gromadzenie oszczędności, a pokolenie emerytów ten kapitał konsumuje. To przekłada się na wzrost gospodarczy i wielkość PKB, jaka będzie podlegała podziałowi w przyszłości. Dlatego wspomniana sprawiedliwość międzypokoleniowa oznacza właśnie przede wszystkim sprawiedliwy podział bieżącego PKB i w ujęciu ekonomicznym w pierwszej kolejności odnosi się do międzypokoleniowej proporcji podziału dochodu. Gdyby państwo w ten podział nie ingerowało, system emerytalny byłby odpowiednio zindywidualizowany, część PKB konsumowana przez pokolenie emerytów (zakładając, że aktywa emerytalne są lokowane lub uprawnienia emerytalne nabywane wyłącznie w kraju) byłaby pochodną ich uprzedniego wkładu do systemu emerytalnego (dokonanego w formie składek), skorygowaną o odpowiednią stopę zwrotu (z rynków finansowych, stopę wzrostu PKB). Natomiast państwo z reguły w ten podział ingeruje, co objawia się poprzez odpowiednią redystrybucję, nie tylko wewnątrzpokoleniową, ale także międzypokoleniową.

Studia nad wyżej zdefiniowanym problemem badawczym wymagają realizacji następujących głównych celów naukowych:

- cel teoretyczny: zdefiniowanie sprawiedliwości międzypokoleniowej jako zjawiska wielowymiarowego w ujęciu społeczno-ekonomicznym oraz identyfikacja i charakterystyka jej wymiarów;
- cel metodyczny: opracowanie koncepcji pomiaru i oceny poszczególnych wymiarów sprawiedliwości międzypokoleniowej w ujęciu społeczno-ekonomicznym;
- cel empiryczny: ocena porównawcza poszczególnych wymiarów sprawiedliwości międzypokoleniowej w ujęciu społeczno-ekonomicznym w przekroju różnych porządków państwa dobrobytu.

Realizacja powyższych celów umożliwi odpowiedzieć na następujące pytania badawcze:

- 1) W jaki sposób zmiana struktury wiekowej społeczeństw krajów europejskich wpływa na proporcje udziału różnych pokoleń w szeroko rozumianym dobrobycie?
- 2) Jak relacje pomiędzy państwem a wolnym rynkiem czy też pomiędzy polityką społeczną a gospodarką wolnorynkową wpływają na poziom różnych wymiarów sprawiedliwości międzypokoleniowej?
- 3) Jaki jest model polityki społeczno-gospodarczej, który służy sprawiedliwości międzypokoleniowej?

Udzielenia odpowiedzi na tak postawione pytania, umożliwi szeroka analiza porównawcza sprawiedliwości międzypokoleniowej w różnych modelach państwa dobrobytu. Najpierw pogrupujemy badane kraje europejskiej w tzw. reżimy welfare state (porządki państwa dobrobytu) na podstawie kryteriów odnoszących się przede wszystkim do relacji państwo - wolny rynek czy też do relacji pomiędzy polityką społeczną a gospodarką wolnorynkową. Następnie porównamy te grupy pod względem różnych wymiarów sprawiedliwości międzypokoleniowej i ocenimy nie tylko, czy reżimy różnią się pod względem tej sprawiedliwości, ale również, jakie ich cechy tę sprawiedliwość wzmacniają, a jakie osłabiają. Metodami naukowymi, które umożliwią zarówno pogrupowanie wielu krajów w porządki, jak i następnie zbadanie zależności pomiędzy cechami tych porządków a poziomem poszczególnych wymiarów sprawiedliwości międzypokoleniowej, będą przede wszystkim wielowymiarowa analiza statystyczna oraz modele regresji.

Wyniki naszych badań mogą mieć istotne znaczenie praktyczne i wskazać kierunki polityki społeczno-gospodarczej, które sprzyjają sprawiedliwości międzypokoleniowej. Ponadto, poprzez popularyzację wyników nie tylko w formie opracowań naukowych, ale także popularno-naukowych i publicystycznych, projekt będzie miał szansę przyczynić się do zwiększenia świadomości społecznej w zakresie konfliktu międzypokoleniowego i konsekwencji podejmowania przez polityków krótkowzrocznych decyzji, polepszających sytuację jednego pokolenia kosztem innego.